

LEPING TEKSTILIIGINA: ŽANRISTRUKTUUR

Riina Reinsalu

Ülevaade. Artiklis antakse ülevaade funktsionaalse žanriteooria lähtekohtadest. Vaadeldakse, kuidas suhestuvad žanr ja tekst ning mis on žanri tuvastamise põhikriteeriumid. Žanriteooria valguses analüüsitakse töövõtu- ja käsunduslepingute üldstruktuuri ja tekstimustreid: kuidas struktuuri kaudu avaneb lepingu kui žanri olemus. Kuna lepingud on juriidilised dokumendid, on igati ootuspärane, et nende sisu ja vorm on üsna standardne, mis aga tähendab, et teksti loojal pole kuigi palju mänguruumi. Lepingute kognitiivne struktuur on üheplaaniline: žanrist tulenevalt on lepingu kommunikatiivsete eesmärkide kogum piiratud ning lepingutekst üldjuhul varjatud strateegiaid ei sisalda. Lepingute kognitiivne struktuur kattub formaalse struktuuriga, mistõttu võimaldab formaalse struktuuri uurimine tuua välja lepingu žanriomaseid tunnuseid ja teha mõningaid üldistusi ka õigustekstide kohta laiemalt.

Võtmesõnad: žanr, žanrianalüüs, leping, õigus- ja halduskeel, eesti keel

1. Funktsionaalne žanrianalüüs

Inimese loomumaste vajaduste hulka kuulub vajadus nimetada ja liigitada – öelda, mis on mis ja mille poolest see “miski” erineb teistest või kuulub teistega kokku. Nimetus- ja liigitusaluseid on mitmeid, lähtekoht oleneb eesmärgist. Ka tekste liigitatakse eri alustel, näiteks kanali (nt suulised, kirjalikud tekstid), tekstitüübi (nt kirjeldavad, jutustavad, argumenteerivad tekstid), registri (nt ametlikud, argitekstid), stiili (nt kõrge, neutraalse, madala stiiliga tekstid), kasutusvaldkonna (nt ilukirjandus-, tarbetekstid), eriala (nt õigus-, tehnika-, majandustekstid) järgi. Sageli kaasatakse tekstide liigitusse žanri mõiste, mida kasutatakse erisuguses tähenduses. Harjumuslikud on ilukirjandusžanrid (nt romaan, valm, novell, sonett), kuid räägitakse ka näiteks suulistest ja kirjalikest žanritest või kirjeldavatest ja jutustavatest žanritest. Selline tähenduslik avarus, ühtlasi ka ebamäärasus on tingitud sellest, et žanri mõiste on mitmetahuline ja seda pole keeleteaduses veel lõplikult

defineeritud, mistõttu on žanriuurijatel küllaldaselt avastamisruumi (vt nt Shore, Mäntynen 2006).

Keeleteaduses juurdus termin *žanr* 1980. aastatel, kuid suuliste ja kirjalike tekstide liigitamisega on tegeldud juba 1950. aastatest alates (Shore, Mäntynen 2006: 16). Kui igapäevase keelekasutuse raames määratakse teksti žanrikuuluvus intuiitiivselt, tuginedes oma teadmistele ja kogemustele, siis keeleteaduses otsitakse tekstide liigitamiseks kindlamat lähte kohta. Üht võimalust selleks pakub funktsionaalne žanrianalüüs.

Funktsionaalse žanrianalüüsi viljelejad lähtuvad põhimõttest, et žanr on abstraktne kategooria, mistõttu ei ole teksti ja žanrit võimalik samastada. Osa žanreid on küll rituaalse ülesehituse ja kinnistunud nimetusega, kuid ka need võivad anda žanri kohta väärtet: isegi kui žanri nimetus on kinnistunud, tuleb olla ettevaatlik, sest see ei pruugi sisuga kokku langeda (Fairclough 2003: 66–67). Žanrikuuluvuse üle otsustamine nõuab teksti lähemat sisuanalüüsi, vormilise külje põhjal võetud seisukohad võivad osutuda ennatlikuks.

Funktsionaalse žanrianalüüsi raames tuntakse huvi teksti eesmärgi vastu: laias laastus vaadeldakse, mis eesmärki tekst keelekasutuskeskkonnas täidab. James Robert Martin (1984: 25) seob žanri otseselt kultuurikontekstiga, väites, et žanr on astmeline eesmärgipärane tegevus, milles keelekasutajad osalevad kultuurilise kogukonna liikmetena. Kui kõneleja/kirjutaja püüab keelevahendite abil saavutada mingit eesmärki, siis kultuuritavadest lähtuvalt valib ta selleks kindla strateegia, mis avaldub teksti astmelise struktuuri kaudu (Eggins, Martin 1997: 236). Kultuurikontekst lähtekohana võib aga eesmärgi identifitseerimiseks jääda liiga pealiskaudseks, sest piisavat tähelepanu ei pöörata kognitiivsetele aspektidele (kõneleja/kirjutaja kavatsustele), samuti võidakse kultuureesmäärke mõista liialt universaalsena, mistõttu kiputakse žanrit samastama tekstitüübiga (Askehave 1999: 18–19).

Eesmärgipärasus on žanri põhikriteeriumiks ka John Swalesil, kuid tema käsitleb Martiniga võrreldes keelekasutuskeskkonda ja seega ka žanri eesmärki mõneti kitsamas tähenduses: tähtis on seos kogukonnaga, kus žanr on tekkinud. Algse kogukonna ekspertliikmed määravad kindlaks žanri kommunikatiivse eesmärgi, kujundades seeläbi žanri skemaatilist struktuuri ning mõjutades sisu ja stiiliga seotud valikuid (Swales 1990: 58). Kuid on ka žanreid, mida ei saa üksnes kommunikatiivse eesmärgi põhjal tuvastada, sest peale standardse eesmärgi, mida tunnustab kogukond, võib ühel žanril olla veel teisigi, individuaalseid eesmäärke, samuti ei pruugi ekspertliikmed saavutada kommunikatiivse eesmärgi suhtes üksmeelt (Lassen 2006: 504–505). Lisaks ei ole kõik kogukonnad nii selgesti piiritletavad, kui Swales seda eeldab, ka on oht, et mõningaid traditsioonilisi žanreid (nt detektiivromaane) ei saa kindla kogukonnaga siduda (Shore, Mäntynen 2006: 29).

Vijay Kumar Bhatia on oma žanrikäsitluse üles ehitanud üldjoontes Swalesi omale, kuid mõonab mitme kommunikatiivse eesmärgi võimalikkust: žanr on struktureeritud ja tavakohastatud kommunikatiivne sündmus, millel on kindel kommunikatiivne eesmärk või eesmärkide kogum, mille on identifitseerinud selle kogukonna liikmed, kus žanr regulaarselt esineb (Bhatia 1993: 13). Bhatia žanrikäsitluse peamine puudus, mis ei avaldu küll otse tema žanrimääratluses, kuid tuleb ilmsiks tekste analüüsides, on see, et Bhatia käsitleb kommunikatiivset eesmärki liiga üldistatuna. Seetõttu vaatleb ta ühte žanrisse kuuluvana väga erinevaid tekste. Näiteks liigitab Bhatia ettevõtete brošüürid, CV-de kaaskirjad, reklaamid

ja raamatututvustused samasse žanrisse, sest nende eesmärk on pakkuda midagi, olenemata sellest, kas see pakutav on toode, ettevõtte, isik vms (Askehave 1999: 19–22).

Kuigi eeltoodu on üksnes osutus funktsionaalse žanrianalüüsi teooria mõningatele lähtekohtadele, näitab see siiski, kui mitmeplaaniline on žanri mõiste. Žanrianalüüsi teoreetikud on üksmeelel selles, et žanrikuuluvuse tuvastamisel tuleb võtta arvesse teksti eesmärki, iseasi kas see eesmärk peaks johtuma kultuuri- või kitsamalt kogukonnatavadeest ning kas igal tekstil on ainult üks eesmärk või on tekst iseenesest juba eesmärkide põiming.

Selline tähenduslik avarus võimaldab Norman Fairclough' l eristada eelžanreid (ingl *pre-genres*), siirdžanreid (*disembedded genres*) ja situatiivseid žanreid (*situated genres*). Kõrgeimal abstraktsusetasandil paiknevad eelžanrid, näiteks narratiiv, argument, kirjeldus, vestlus. Fairclough' teise, vahepealse žanritasandi moodustavad siirdžanrid. Need žanrid (nt intervjuu) ei ole seotud üksnes ühe kontekstiga, kus nad on kujunenud, vaid neid kasutatakse eri kontekstides. Kolmanda žanritasandi moodustavad situatiivsed žanrid, mis on seotud teatud sotsiaalsete praktikate võrgustikuga (nt tööintervjuu, etnograafiline intervjuu). (Fairclough 2003: 68–69)

Argumendi, kirjelduse ja narratiivi liigitamisel eelžanriks tekib küsimus, mil viisil suhestuvad omavahel žanr ja tekstitüüp, sest enamasti seostuvad need eelžanrina esitatud kategooriad just tekstitüübi mõistega. Kui žanrit võib nimetada kultuurisidusaks keelekasutusviisiks, mida iseloomustab aja jooksul välja kujunenud tervikstruktuur ja keelevahendid, siis tekstitüüp on kategooria, mis ei olene kultuurist ega situatsioonist, vaid väljendab universaalseid keelelisi põhitegevusi. Kuna arusaamad keeleliste põhitegevuste olemusest lahknevad, ei saa rääkida kindlast tekstitüüpide hulgast. Sageli eristatakse deskriptiivset, narratiivset ja argumenteerivat tekstitüüpi. (Kasik 2007: 41, 49–51) Tekstitüüpide universaalsust tõendab see, et üht ja sama tekstitüüpi rakendatakse eri žanrites, nt on kirjand, arvustus ja teadusartikkel oma laadilt argumenteerivad. Teisalt aga sõltub kasutatav tekstitüüp žanri olemusest, nt lepingutele, retseptidele ja kasutusjuhenditele on iseloomulik instruktiivne väljendusviis, mis jaguneb Basil Hatimi ja Ian Masoni (1990: 156) järgi valikuga instruksiooniks (ingl *instruction with option*) ja valikuta instruksiooniks (*instruction without option*). Seega on küll küsitav, kui õigustatud on näiteks narratiivi, argumendi või kirjelduse nimetamine (eel)žanriks, kuid Fairclough' liigitus on üks võimalikke viise korrastada žanrisüsteemi. Sellesama liigituse olen võtnud eeskujuks ka artikli analüüsisosas uurimistulemusi süstematiseerides.

Nagu eespool osutasin, nõuab žanri uurimine kõigepealt keelevälise konteksti tundmist, seejärel võib pöörduda keeleliste tunnusoonte analüüsi juurde. Bhatia eristab kolme keeleanalüüsitasandit: leksikaal-grammatiliste tunnuste, tekstimustrite ja struktuuri analüüsi. Teksti leksikaal-grammatiliste tunnuste (kvantitatiivne) analüüs on kasulik seetõttu, et see pakub vajalikku empiirilist tõendusmaterjali, mis kinnitab või lükkab ümber mõned intuiitiivsed seisukohad tekstualiseerimise ja kommunikatiivsete eesmärkide kohta. Siiski ei pruugi pindmiste tunnusoonte uurimine osutada sellele, miks žanril on just nimelt seesugune kuju. Keelenähtuste olemust võimaldab põhjalikumalt selgitada tekstimustrite analüüs: anda vastuseid küsimusele, miks kirjutatakse viisil, nagu seda tehakse. Žanri struktuuri analüüsi kaudu tuuakse aga esile teksti keelelise organiseerituse

aluseks olevad kognitiivsed aspektid, paljastades teksti looja kommunikatiivsed kavatsused. (Bhatia 1993: 24–32)

Artiklis vaatlen lähemalt lepingute struktuuri ja tekstimustreid, leksikaal-grammatilisi tunnuseid puudutan vaid niivõrd, kuivõrd neid läheb vaja tekstimustrite esitamiseks.

2. Allikmaterjal

Artikli analüüsiosa allikmaterjaliks on töövõtu- ja käsunduslepingud, mis pärinevad Otepää valla kodulehe avalikust dokumendiregistrist.¹ Analüüsitud lepinguid on kokku 39, neist 31 on sõlmitud juriidilise isikuga 2008. aastal ja 8 füüsilise isikuga 2006., 2007. ja 2008. aastal.

Töövõtu- ja käsunduslepingud on võlaõiguslike lepingute hulka kuuluvad teenuse osutamise lepingud, mille keeleväline kontekst on määratud võlaõigusseadusega, laiemalt tsiviilseadustiku üldosa seadusega. Seaduse järgi kehtib võlaõiguslike lepingute puhul vormivaliku ja sisu määramise vabadus: leping tehinguna võib olla mis tahes vormis, kui seadus ei nõua teisiti. Samuti ei tee seadus kirjalikus vormis sõlmitavate lepingute kohta otseseid ettekirjutusi, tähtis on ainult see, et poolte tahe ja lepingutingimused oleksid väljendatud selgelt ja ühemõtteliselt (Truija 2002: 24). Sedasama valikuvabadust on rakendatud ka analüüsitud lepingutes, mille kujukaks näiteks on pikkuse varieeruvus: olgugi et kõik lepingud on kirjalikus vormis ja hõlmavad sama valdkonda (teenuse osutamine), varieerub lepingute pikkus suuresti (lühim leping on ühe- ja pikim seitsmeleheküljeline, keskmine pikkus on 2,7 lehekülge).

Järgnevalt vaatlen Otepää vallavalitsuse töövõtu- ja käsunduslepingute üldstruktuuri. Analüüsin, mis osadest lepingud enamasti koosnevad, ja toon välja, kuidas lepingute üldstruktuur annab edasi kommunikatiivset eesmärki. Kuna juriidilise ja füüsilise isikuga sõlmitud lepingute vahel olulisi struktuurierinevusi ei ilmnenud, ei esita ma analüüsi tulemusi lepingupoolte õigusliku staatuse alusel, niisamuti ei tee ma vahet töövõtu- ja käsunduslepingutel. Põhjus on selles, et mõningate lepingute puhul pole aru saada, kas need esindavad töövõtu- või käsunduslepinguid. Näiteks leidub nimetust *töövõtuleping* kandvaid lepinguid, kus pole mainitud töö üleandmise ja vastuvõtmise kohustust või kus töövõtja peab tööd tegema tellija juhtnõõride järgi, mistõttu on nendel lepingutel ühisjooni käsunduslepingutega. Lisaks pole teada, mis lepinguliik varjab end näiteks nimetuse *leping* taga.

3. Lepingute üldstruktuur

3.1. Pealkiri

Pealkirjal on indikatiivne funktsioon: osutada lepingu liigile ja seeläbi ka õigussuhte olemusele. Kuna võlaõigusseadus ei kohusta lepingupooli järgima seaduses sätestatud lepinguliike ei vormilt ega ka sisult, võivad lepingupooled pealkirjastada lepingu oma parima äranägemise järgi. Seetõttu on vaatlusaluseid lepinguid

¹ <http://avalik.amphora.ee/otepaa/documents.aspx?org=66&unit=-1&fid=272>; <http://avalik.amphora.ee/otepaa/documents.aspx?org=66&unit=-1&fid=271> (25.01.2009).

nimetatud mitmeti. Esiteks, 39 lepingust 26-s on kasutatud lepingukohustuste liiki väljendavat nimetust *töövõtuleping*, neist neljale on lisatud ka osutatava teenuse nimetus (*ehituse, projekteerimistöõde, omanikujärelevalve töövõtuleping*). Ühel korral on kasutatud liiginimetust *käsundusleping*. Teiseks, viiel korral on töövõtusuhteid tähistatud nimetusega *tööettevõtuleping*. Õigupoolest on *tööettevõtuleping* terminina iganenud, sest 1. juulil 2002 jõustunud võlaõigusseadus sellist lepinguliiki ei tunnista ning olenevalt lepingu sisust on tegemist kas töövõtu- või käsunduslepinguga. Kolmandaks, seitsmel korral puudub lepingu pealkirjas märke lepingukohustuste liigi kohta: kahel korral on piirdutud üksnes nimetusega *leping*, viiel korral on lisatud sellele ka osutatava teenuse nimetus (nt *projekteerimisleping, õigusteenuse leping*).

Kuna lepinguid võidakse nimetada mitmeti, ei pruugi pealkiri ja sisu olla alati kooskõlas. Pealkiri võib olla ebatäpne või eksitav, mistõttu ei saa lepinguliiki määrata üksnes pealkirja järgi. Kohtuvaidlustes lähtutakse kokkuleppe olemusest, mitte pealkirjast. Samas võimaldab kindlaks määratud lepinguliik ja selle fikseerimine pealkirjas lepingupooltel vajaduse korral juhendada kindlatest seadusesätetest.

3.2. Sõlmimisaeg ja -koht

Kõik 39 lepingut sisaldavad teavet lepingu sõlmimise aja kohta: 34 lepingut on sõlmitud 2008. aastal, 3 lepingut 2007. aastal ja 2 lepingut 2006. aastal. Seega on need lepingud koostatud kooskõlas 1. juulil 2002 jõustunud võlaõigusseadusega ja neid saab käsitleda selle raames. 28 lepingus on toodud välja ka lepingu sõlmimise koht, milleks on 23 korral Otepää, 2 korral Valga ja 1 korral Võru.

Teave aja või aja ja koha kohta on paigutatud enamasti pealkirja alla eraldi reale: sellist skeemi on järgitud 39 lepingust 29-s (nt *27.11.2008.a Otepääl; Valga 9. mai 2008. a*). 5 lepingus on teave aja ja koha või üksnes aja kohta esitatud pealkirja all eraldi lausena (1) ning 3 lepingus lepingupooli märkivas lõigus (2). Kahes lepingus on teave aja kohta paigutatud vahetult pealkirja järele (nt *LEPING NR. 10-04-2008*).

- (1) Käesolev leping on sõlmitud Otepää 01.12.2007
- (2) Otepää vald, mida esindab põhimääruse alusel vallavanem A. P. (edaspidi TELLJA) ja K-Kate Katusetööd OÜ juhatuse liige T. P. isikus (edaspidi ETTEVÕTJA) sõlmivad 13. mail 2008. aastal kokkuleppe, mis hõlmab osapoolte poolt allakirjutatud lepingudokumentides sätestatud ja heakskiidetud õigused ja kohustused.²

Kuna lepingu sõlmimise aeg on ühel või teisel kujul toodud välja kõikides analüüsitud lepingutes, kuulub see vaikumisi lepingu obligatoorsete elementide hulka. Sageli on lepingu sõlmimise aeg seatud vastavusse lepingukohustuste täitmise algusajaga, mistõttu peab sõlmimisaeg olema selgelt fikseeritud. Lepingu sõlmimise koht on lepingu fakultatiivne element, sest see ei mõjuta lepingukohustuste täitmist.

² Anonüümsuse huvides olen näitelauetes isikute nimed jm isikuandmed asendanud tähekombinatsioonidega.

3.3. Lepingupooled

Lepingu alguses tuuakse välja lepingupooled. 32 lepingus on lepingupoolte juriidilised nimed koos muude andmetega esitatud avalõigus. Vormistusest olenevalt võib olla fookus kas lepingul endal või lepingupooltel. Seitsmel juhul on fookustatud leping: avalõik algab sõnaühendiga *käesolev (töövõtu)leping*, kus *v*-partitsiip täidab määrava artikli rolli, osutades, mis lepingust on juttu (3). Selline algus põhineb traditsioonil, sest nii on harjutud kirjutama, samuti võimaldab sõna *käesolev* üle saada alustamisraskustest (Argus 2005). Teine alustamisviis seab fookusesse osalised: 25 lepingut algavad lepingupoolte nimetamisega (2, 4). Tegevus ise – kas lepingu sõlmimine või tingimustes kokkuleppimine – on enamasti vormistatud minevikus toimunud sündmusena (*leping on sõlmitud X-i ja Y-i vahel; lepingu on sõlminud X ja Y; X ja Y leppisid kokku*), mis viitab sellele, et lepingupooled on lepingu sisus kokku leppinud juba varem, leping ise on kokkuleppe kirjalik vormistamine tagantjärele. Seda võib seletada sellega, et enamasti eelnevad kirjaliku lepingu sõlmimisele pooltevahelised läbirääkimised ja/või pakkumus ja nõustumus (Kull jt 2004: 79). Vaid neljas lepingus on sõlmimine/kokkuleppimine tegevusena olevikuline (2, 4).

- (3) Käesolev leping on sõlmitud **Otepää Vallavalitsuse** (edaspidi Tellija), mida esindab vallavanem A. P. ja **OÜ Ökopesa** (edaspidi Töövõtja), mida esindab T. P., poolt alljärgnevas: ..
- (4) **Otepää Vallalitsus**, registrikood 75001566, asukoht Lipuväljak 13, 67405 Otepää, keda esindab A. P., (edaspidi nimetatud Tellija) ühelt poolt ja **Lii-vimaa Arenduskeskus**, registrikood 80224725, postiaadress Pargi 6, Luunja, 62201 Tartumaa, (edaspidi nimetatud Töövõtja) teiselt poolt, keda nimetatakse eraldi “Pool” ja mõlemad koos “Pooled”, sõlmivad käesoleva töövõtulepingu (edaspidi nimetatud Leping) alljärgnevas: ..

Avalõigu puhul on kasutusel ka lõpuvormel: 28 lepingut lõppevad seesütlevas käändes sõnaga *alljärgnev*, millele järgneb enamasti koolon (3, 4), kahel juhul ka punkt (2). Ühes lepingus puudub avalõigu lõpust küll sõna *alljärgnev*, kuid lauset lõpetav koolon osutab, et see on kokkuvõttesõnana juurde mõeldav (5). Avalõigu lõpetamine kooloniga viitab soovile näidata, et kokkulepe hõlmab kogu järgnevat teksti. Leping on vormistatud justkui ühelauselisena. Vaid kolme lepingu avalõigul on eripärane lõpp (2).

- (5) Otepää Vallavalitsus (edaspidi nimetatud Tellija), keda esindab vallavanem A. P. seaduse ja Otepää valla põhimääruse alusel ja Corrente Grupp OÜ (edaspidi nimetatud Töövõtja), keda esindab projektijuht P. K. volikirja alusel (edaspidi Tellija ja Töövõtja koos nimetatud Pooled), sõlmisid käesoleva töövõtulepingu (edaspidi - Leping): ..

39 lepingust seitsmes on lepingupooled esitatud loeteluna (6). Välja on toodud nende juriidilised nimed ja kokkuleppelised nimetused, neljas lepingus ka põhjalikumad andmed (aadress, registrikood, telefoninumber, e-posti aadress jms).

- (6) Lepingu subjektid
TELLIJA: **Otepää Vallavalitsus**
TÖÖVÕTJA: **OÜ Bergermaster**

Kuna seadus ei määra, mis andmeid lepingu poolte kohta peab sisaldama, varieerub andmete esitamine lepinguti. Peale lepingu poolte juriidiliste nimede sisaldab lepingu avalõik või muul viisil vormistatud algusosa sageli ka lepingu poolte esindaja nime koos ametinimetuse ja viitega juriidilisele dokumendile (nt põhikiri, volikirj, mille alusel lepingu poolt esindatakse. Võimaluse ja vajaduse korral tuuakse lepingu poolte puhul välja ka järgmised andmed: asukoht/aadress, registrikood/isikukood, kontaktandmed (telefon, faks, e-post), panga nimi ja arvelduskonto number. Muud andmed on juhuslikumat laadi. Selline detailne andmete esitamine väljendab taotlust fikseerida lepingu poolte võimalikult täpselt. Lepingu sõlmimisel on tähtis teada, kas esindajana nimetatud isikul on ettevõtte või asutuse nimel õigus lepingule alla kirjutada.

Avalõigus või loeteluna toodud andmetes esitatakse ka tekstis kasutatavad kokkuleppelised nimetused. 39 lepingust vaid ühes pole peetud kokkuleppeliste nimetuste kasutamist vajalikuks: leping koosneb üksnes neljast punktist, mistõttu on lepingu koostaja otsustanud jääda lepingu poolte nimede juurde (*Otepää Vallavalitsus* ühelt poolt, *advokaadibüroo Valge ja Uiga* või *advokaat K. K.* teiselt poolt). Ülejäänud 38 lepingus on lepingu pooli tähistatud erinevate nimetustega (peamiselt *tellij*a ja *töövõtja*), 17 lepingus on toodud välja ka ühisnimetused (*pool*ed, *osapooled*). Lisaks osutatakse 16 lepingus kokkuleppelise nimetusega *leping* sellele samale lepingule, mida lepingu poolte sõlmimas (4, 5). Nii on sõna *leping* tekstis topelt markeeritud: kuigi kasutatavas nimetuses on avalõigus kokku lepitud ja sellest peaks referendi tuvastamiseks piisama, tavatsetakse referenti täpsustada ka adjektiivatribuudi *käesolev* kaudu. Kokkuleppelisi nimetusi markeeritakse sageli ka esisuurtähe, läbiva suurtähe või poolpaksu kirjaga.

3.4. Lepingu sisu

Lepingu sisu on vormistatud punktide ja alapunktidenä. Teksti liigendatus oleneb lepingu põhjalikkusest. Tavalisim on kahe-kolmeastmeline jaotis, kuid analüüsitud materjali hulgas leidub ka üks näide neljaastmelise jaotise kohta. Kolmes lepingus on piiratud ühe tasandiga: kuna need lepingud pole pikad, puudub tarvidus sisu alapunktideks jaotada.

Lepingu sisu on varieeruv, sõltudes mahust. Enamasti on sisu struktureeritud suunaga konkreetsemalt üldisemale ehk kõigepealt esitatakse need punktid, mis erinevad lepinguti, seejärel need punktid, mis on üldisemat laadi ja mis seetõttu on omased enamikule vaatlusalustest lepingutest. Lepingu peamised sisupunktid on objekt, dokumendid, tähtaeg, hind ja maksetingimused, lepingu poolte õigused ja kohustused, vastutus, väärmatu jõud, lepingu muutmise ja lõpetamine, vaidlused, poolte esindajad ja kontaktandmed.

Lepingu objekt on lepingu sisupunkt, mis on kõikides lepingutes sõnaselgelt välja toodud. Osutatavad teenused võib tulemuste alusel jagada n-ö konkreetse ja abstraktse tulemusega teenusteks. Analüüsitud lepingutes on ülekaalus konkreetse

(materiaalse) tulemusega teenused (37 lepingut), neist 14 puhul esitatakse tulemus kirjalikult (nt rahastamisaotlus, seletuskiri, projektdokumentatsioon). 23-l konkreetse tulemusega teenusel on aga muu materiaalne väljund, näiteks remonditud tänav, rekonstrueeritud katlamaja. Konkreetse tulemusega teenustele vastanduvad abstraktse tulemusega teenused, st teenused, millel puudub otsene, käegakatsutav tulemus. Selliste teenuste hulka liigitan õigusteenuused (kliendi esindamine kohtus, nõupidamistel osalemine, juriidiline nõustamine). Abstraktsete teenuste kujul on kahe lepingu objektid.

Ligikaudu pooltes lepingutes on eraldi punktina või lõppsätete hulgas nimetatud lepingu dokumendid. Dokumentide loetelu sisaldab peale osutatavatest teenustest tulenevate eridokumentide (nt riigihanke dokumendid, teetööde liikluskorralduse nõuded) sageli ka lepingut ennast, selle lisasid ja võimalikke muudatusi (7). Lepingu nimetamine lepingu dokumentide hulgas näitab, kuivõrd tähtis on lepingupoolte jaoks tagada, et kokkulepe oleks kõikehõlmav. Tavaarusaama järgi on tegemist liigse täpsuse taotlusega, sest on iseenesestmõistetav, et lepingut täites tuleb arvestada lepingus ettenähtuga, ilma et sellele eraldi osutataks. Samuti tundub ennatlik viide lepingu võimalikele muudatustele, kuid ka selle väljatoomine võimaldab ära hoida edaspidiseid arusaamatusi.

- (7) Lepingu Dokumendid koosnevad käesolevast Lepingust, Lepingu lisadest ning Lepingu muudatustest, milles lepatakse kokku peale käesolevale Lepingule allakirjutamist.

Lepingu objektist sõltub otseselt teenuse osutamise tähtaeg: objektide erinevuse tõttu on töö ajakulu erinev, ulatudes paarist päevast paari aastani. Seejuures ei olene ajakulu töö tulemuse abstraktsusest või konkreetsest. Keskmiselt kulub teenuse osutamiseks kolm-neli kuud.

Kuigi tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 134 lõige 2 lubab määrata tähtaega peale aastate, kuude, nädalate, päevade, tundide või väiksemate ajaühikute ka kindlalt saabuva sündmusega, on vaatlusalustes lepingutes tähtaeg peamiselt kuupäeva ja aastaarvuga piiritletud ajavahemik. 23 lepingus on töö tähtaja algus seatud vastavusse lepingu allkirjastamise ajaga. Sel juhul on tähtaeg väljendatud kas ajavahemikuna (8) või on esitatud üksnes töö üleandmise kuupäev (9) ja tähtaja algus on võrdsustatud lepingu kehtivuse algusajaga või on see vaikimisi juurde mõeldav. Kuus lepingut on sõlmitud tagasiulatuvalt ja kaheksal lepingul jääb teenuse osutamise ajavahemik lepingu sõlmimise järgsesse aega, neist ühes on täpne tähtaeg esitatud projekti ajakavas.

- (8) Töövõtja kohustub alustama käesoleva Lepingu täitmist alates 11. jaanuarist 2008. a. kuni tähtajaga 31. detsember 2010.a.
- (9) Projekteerimistööde lõplik üleandmine Tellijale toimub hiljemalt 20. veebruar 2009.

Tähtaja esitamise poolest on eripärased kaks lepingut: kummaski pole tähtaega otsesõnu nimetatud. Ühe lepingu objektiks on Otepää vallavalitsuse esindamine kohtus, mistõttu pole ajalisi piire võimalik seada – leping kehtib seni, kuni haldusasi on lahendatud. Teise lepingu objektiks on trükise koostamine. Kuigi lepingus on kirjas, et lepingu lõppedes peab töövõtja tellijale tagastama kõik talle antud

töövahendid, puudub tekstis igasugune viide lepingu algus- ja lõpuajale. Selline ebatäpsus on erandlik.

Niisamuti nagu tähtaeg, on lepingus selge sõnaga välja toodud ka tööde hind ja maksetingimused. Hind on enamasti esitatud kindla summana, harva on see tuletatav lähteandmetest, näiteks tunnitasust. Lisatud on ka märge selle kohta, kas hind sisaldab käibemaksu. Hind ja maksetingimused on üldjuhul esitatud eraldi jaotisena, harvem tellija kohustuste hulgas.

Võlaõiguslike lepingute, seega ka töövõtu- ja käsunduslepingu puhul on lepingupoolte vahel võlasuhe, mis kohustab pooli vastastikku tegudele. Mõlema lepingupoolte kohustused võivad tuleneda nii lepingust kui ka seadusest (Kull jt 2004: 30). Kohustuste jaotises esitatud kohustused on tavaliselt seotud otseselt lepinguga. Seadusest tulenevad kohustused (nt hea usu ja mõistlikkuse põhimõtte järgimine, alusetust rikastumisest ja õigusvastasest kahju tekitamisest hoidumine) on enamasti liidetud ühte mõne lepingust tuleneva kohustusega (10). Sageli sisaldab lepingutekst osutust ka sellele, et kogu tegevus peab olema kooskõlas seadusega (11).

- (10) Töövõtja kohustub:
tagama tehtavate Ehitus- ja hooldustööde ja kasutatavate materjalide ja toodete kvaliteedi ning vastavuse heale tavale
- (11) Töövõtja teeb tööd järgides Eesti Vabariigis kehtivat seadusandlust, planeerimisvaldkonnas kehtivaid normatiivdokumente ning juhendmaterjale.

Peale kohustuste sisaldavad lepingud ka mõlema lepingupoolte seaduslikke (12) ja lepingulisi õigusi (13). Lepingute üldstruktuuri analüüs näitab, et õiguste ja kohustuste esitamisel on rõhk asetatud kohustustele. Näiteks on analüüsitud lepingutest kuus sellised, kus lepingupoolte õigusi otsesõnu ei väljendata – õigused on esitatud implitsiitselt (nt kui töövõtja on kohustatud osutama teenust, on tal seega õigus saada tellijalt tasu). Selline õiguste esitamine on omane eelkõige lühikestele lepingutele, kus tekst pole teemade kaupa struktureeritud. Pikemates lepingutes on õigused ja kohustused enamasti eraldi jaotistena välja toodud, kuid kohustuste rõhupositsiooni toetab kohustuste loetelu sagedane esitamine enne õiguste loetelu. Võttes arvesse, et võlasuhte keskmeks on kohustus, on kohustuste dominantne roll põhjendatud.

- (12) TELLIJAL on õigus nõuda TÄITJALT vigade kõrvaldamist.
- (13) Kliendil on õigus tellida Õigusbüroolt kohtus esindamise teenust.

Kohustuse mõistega on võlaõiguses seotud nõude mõiste. Lepingupoolte kohustuste jaotises esitatavad kohustused väljendavad enamasti lepingu täitmise nõuet, kuid nende hulgas või muudes asjakohastes jaotistes võidakse välja tuua ka lepingu rikkumisest tulenevad nõuded. Pooltes lepingutes on neid väljendavad lepingupunktid kas osaliselt või täielikult paigutatud vastutuse jaotisesse. Analüüsitava lepingute liigist lähtuvalt sisaldab lepingu rikkumisest tulenev nõue enamasti osutust varaliste sanktsioonidele, mis võivad olla väljendatud üldsõnaliselt (14) või detailselt (15). Sageli on toodud välja ka kohustus heastada rikkumine: lepingut rikkunud pool peab täitma endale võetud kohustuse.

- (14) Pooled kannavad kehtivate seaduste järgi varalist vastutust lepingu tingimuste täitmata jätmise eest.
- (15) Kui Tellija ei tasu teostatud ehitustööde eest ettenähtud tähtajaks, peab Tellija tasuma viivist 0,2 % ulatuses tasumisele kuuluvast summast iga tasumisega viivitatud kalendripäeva eest.

Lepingu rikkumine võib olla põhjustatud ka vääramatust jõust. Kahes kolmandikus lepingutest on vääramatu jõud eraldi jaotisena, lühemates lepingutes eraldi lepingupunktina selgelt välja toodud. Sõnastamisel on lähtutud kas võlaõigusseaduses esitatud määratlusest (16) ja/või on esitatud loetelu vääramatuks jõuks liigituvatest asjaoludest (17). Kolmandik lepinguid viidet vääramatule jõule aga ei sisalda. Kuna vääramatu jõud on ka seaduses lepingu rikkumist vabandava asjaoluna välja toodud, kehtib vääramatu jõu säte *eo ipso* ka nende lepingute kohta, kus pole sellele otse viidatud.

- (16) Vääramatu jõud on asjaolu, mida Töövõtja ei saanud mõjutada ja mõistlikkuse põhimõttest lähtuvalt ei saanud temalt oodata, et ta Lepingu sõlmimise ajal selle asjaoluga arvestaks või seda väldiks või takistava asjaolu või selle tagajärje ületaks.
- (17) Käesolevas Lepingus mõistetakse Vääramatu Jõuna: ülestöusu, üldstreiki, massilisi rahutusi Poolte asukoha haldusüksuses; sõda; muu Lepingus loetlematu asjaolu, mida mõlemad Pooled käsitlevad Vääramatu Jõuna;

Seadus annab lepingupooltele õiguse kasutada õiguskaitsvahendina lepingu ennetähtaegset lõpetamist. Kahes kolmandikus lepingutest on lepingu ennetähtaegse lõpetamise võimalus sõnaselgelt kirjas. Tingimused võivad olla sõnastatud nii lakooniliselt (18) kui ka üksikasjalikult (19). Lepingupool kasutab lepingu ennetähtaegset lõpetamist tavaliselt siis, kui teine pool ei täida oma lepingulisi põhikohustusi, milleks tellija puhul on tasu maksmine ja täitja puhul teenuse nõuetekohane osutamine.

- (18) Pooltel on õigus lõpetada käesolev leping ühepoolselt, kui teine pool rikub oluliselt lepingu tingimusi (teavitades ette kirjalikult vähemalt 1 nädala).
- (19) Kui Tellija jätab ettemaksu tasumata või maksegraafikujärgse maksukohustuse täitmata ja maksmata maksuosa on tähtajaks maksmata 14 päeva ning kui see on vähemalt kümnendik Tehingu hinnast, on Töövõtjal õigus Tehing katkestada ja nõuda katkestamise hetkeks tehtud tööde eest tasumist ja leppetrahvi 15% Tehingu hinnast.

Kuigi lepingutesse püütakse mõlema lepingupoolle kohustused ja muud lepingutingimused võimalikult selgelt ja ühemõtteliselt kirja panna, võib siiski tulla ette pooltevahelisi erimeelsusi. 39 lepingust 35-s on vaidluste lahendamise kord eraldi jaotise või punktina välja toodud. Peamine viis lahendada vaidlusi on läbirääkimised (20). Kui kokkulepet ei saavutata, otsitakse abi seadustest (21) või seaduste alusel otse kohtult (22). Neljas lepingus on vaidluste lahendamise viisina mainitud

üksnes läbirääkimisi ja ühes lepingus seadusi. Neljas lepingus puudub igasugune viide vaidluste lahendamise korrale. Kui leping vaidluste lahendamist ei reguleeri või teeb seda ebapiisavalt, toimitakse seaduses esitatud tingimuste kohaselt.

- (20) Vaidlused lepingupoolte vahel lahendatakse eelkõige läbirääkimiste teel.
- (21) Kokkuleppe mittesaavutamisel lähtutakse kehtivast seadusandlusest.
- (22) Kokkuleppele mitte jõudmisel lahendatakse kõik Lepingust tulenevad vaidlusküsimused kostja asukohajärgses kohtus.

Et vastutus ei hajuks, on lepingutes toodud eraldi jaotisena välja ka lepingupoolte esindajad ja nende kontaktandmed (23). Peale avalõigu on esindajate jaotis ainus lepingu osa, kus osalisi nimetatakse nimega. Mujal tekstis kasutatakse kokkuleppelisi nimetusi, nimeline kasutus on erandlik.

- (23) Hankija volitatud esindajad on:
K. R., tel xxx xxxx, xxxx xxxx, faks xxx xxxx, e-post xxx@otepaa.ee
U. K., tel xxxx xxx, e-post xxx@otepaa.ee

3.5. Lõpulause

Eelmises jaotises osutasin, et lepingutes tuuakse sageli välja ka need dokumendid, mida tuleb käsitleda komplektina, nende hulgas ka leping, kuid peale dokumentide on tähtis ka lepingu eksemplaride arv. Seetõttu osutatakse enamikus lepingutes, mitmes eksemplaris on leping koostatud ja kelle valduses need eksemplarid asuvad. Harvem tuuakse vormistusliku poole pealt välja ka lepingute keel ja lehekülgede arv. Selline info – lisaks veel kinnitus, et eksemplarid on identsed ja juriidiliselt võrdsed – on pakitud ühte lausesse kompaktselt kokku (24).

- (24) Käesolev leping on koostatud kahes identses ning võrdset juriidilist jõudu omavas eestikeelses eksemplaris, kumbki kahel lehel, millest üks eksemplar jääb kummalegi poolele.

Sellise sisuga lause on olemas 36 lepingus. Neist 25 lepingus on see paigutatud lepingu lõppu enne poolte andmeid, 11 lepingus aga lõppsätetesse või mujale lepingu lõpuossa. Kuigi lause sõnastus varieerub lepinguti ja alati ei paikne see lause lepingu lõpus, võib seda käsitleda lepingute tunnusliku lõpulausena, tüüpilise vormistuselemendina. Lõpulause ja avalõik moodustavad üheskoos lepingu mõttelise raami.

3.6. Lepingupoolte andmed ja allkirjad

Lepingu lõpus esitatakse lepingupoolte üksikasjalikud andmed, kui lepingu alguses ei ole seda tehtud. Erandlikud on kaks lepingut, kus pole peale lepingupoolte juriidiliste nimede, kokkuleppeliste nimetuste ja esindajate muid andmeid välja toodud.

Lepingutekst lõppeb lepingupoolte allkirjadega, millega lepingupooled kinnitavad, et on eespool esitatud tingimustega nõus, ja väljendavad oma tahet täita lepingukohustusi. Allkiri peab paiknema lepingu lõpus (vt ka Varul jt 2006: 51), mitmel lehel olevate lepingute puhul igal lehel. Sellele nõudele ei vasta oma eripärase struktuuri tõttu analüüsitud lepingutest üks kaheleheküljeline leping, kus allkirjad on paigutatud esimese lehekülje lõppu. Sellele, et lepingu täitmisel tuleb arvestada mõlema lehekülje sätetega, on osutatud allkirjadele eelnevas lõigus (25). Ülejäänud lepingud on aga korrektselt allkirjastatud, seejuures on allkirjale enamasti lisatud ka allkirjastaja nimi, sageli ka ametinimetus või lepingulistest suhetest tulenev nimetus (nt *tellij*, *töövõtja*).

(25) Käesolev Leping võetakse rakendamisele vastavalt ülal ja pöördel mainitud tehingutingimustele, millega Tellija on tähelepanelikult tutvunud.

4. Žanritunnused ja lõppsõna

Nagu artikli teoreetilises osas osutasin, võib žanreid liigitada eri abstraktsusetasandi kategooriateks. Kõige üldisemal tasandil (Fairclough' (2003) mõistes eelžanri tasandil) läheneb žanri mõiste tekstitüübi mõistele: eristatakse deskriptiivseid, argumenteerivaid, instruktiivseid jm žanreid. Kui heita tekstitüübi mõiste kõrvale, võib öelda, et lepingud on instruktiivse žanri avaldumise vormiks – nad reguleerivad instruksioonide kaudu lepingupoolte tegevust. Instruksioonid on oma laadilt kahetised: need, mida võib, aga ei pea järgima (nt instruktiivsete reklaamide puhul), ja need, mida on kohustuslik järgida, sest järgimata jätmise võib tuua kaasa karistuse (nt lepingute, korralduste puhul) või soorituse ebaõnnestumise (nt retseptide puhul). Basil Hatimi ja Ian Masoni (1990: 156) mõistes on tegu valikuga ja valikuta instruksioonidega. Makrotasandil väljendub lepingute puhul valikuta instruktiivsus, mis tuleneb lepingute kohustavast laadist. Mikrotasand pakub aga valikuga ja valikuta instruksioonide põimingut: lepingupoole õigusi väljendavad punktid esindavad instruksioone, mida pole kohustuslik järgida, kohustusi väljendavad punktid aga instruksioone, mille järgimata jätmisega kaasnevad sanktsioonid.

Kuigi lepingud on oma põhiolemuselt instruktiivsed, on neil ka informatiivne eesmärk: anda peale otsese instruksioonide edasi ka muud teavet. Selline teave, mis ei suuna lepingupooli otseselt tegudele, kuid mida läheb lepingu täitmiseks siiski vaja, on näiteks lepingu objekti, tähtaja ja hinna, vääramatu jõu, lepingupoolte esindajate ja nende kontaktandmete, lepingu eksemplaride ja lehekülgede arvuga seotud teave.

Instruktiivsus kombinatsioonis informatiivsusega realiseerub teise abstraktsusetasandi žanrites, Fairclough' käsitluses siirdžanrites. Võttes arvesse, et näiteks Fairclough (2003: 69) liigitab siirdžanrite hulka intervjuu ja Lassen (2006: 527) pressiteate, võib tuua välja, et siirdžanritele on iseloomulikud üldistavad nimetused, mis ei sisalda viiteid ajale, kohale, osalejatele jne. Selle alusel võib siirdžanrite hulka liigitada ka lepingu, retsepti, juhendi jm instruktiivsed tekstid. Potentsiaal realiseeruda erinevates situatsioonikontekstides tuleneb aga nende mitmetasandilisest eesmärkide kogumist.

Registrist (ametlik register) ja valdkonnast (õigusvaldkond) tulenevalt on lepingute kommunikatiivsete eesmärkide kogum piiratud. Erinevalt reklaamist, pressiteatest, kutsest või e-kirjast ei sisalda lepingu geneeriline struktuur varjatud eesmärke (eeldusel, et kedagi ei sunnita lepingut allkirjastama tahte vastaselt). Lepingute kontekstipõhine eesmärk on kujundada sotsiaalset tegelikkust – lepingud reguleerivad kõiki eluvaldkondi, mille raames neid sõlmitakse. Lepingut ei sõlmita sundkorras, vaid kumbki pool otsustab ise, kas, kellega ja mis tingimustel leping sõlmida. Tekstipõhine kommunikatiivne eesmärk avaldub lepingupoolte suhte vormistamise kaudu (enamasti õiguste ja kohustuste nimetamine). Täpsemad eesmärgid kajastuvad aga situatiivseid žanreid väljendavates tekstides.

Siinses artiklis analüüsitud lepingute alaliigid – töövõtu- ja käsunduslepingud – liigituvad situatiivsete žanrite hulka. Ka sel tasandil on tekstide liigituse aluseks funktsionaalsus. Võlaõiguslike lepingute puhul kajastub žanri nimetuses õigusraamistikus toodud eesmärk: käsunduslepingu eesmärk on reguleerida käsundussuhet ja töövõtulepingu eesmärk reguleerida töövõtusuhet. Neid eesmärke aitab saavutada lepingu sisu täpne, ühemõtteline ja ammendav kirjapanek. Lepingus tuuakse selgelt välja, kes, mida, mis ajaks ja kuidas peab tegema ning mis juhtub siis, kui toimitakse mittenõuetekohasel viisil.

Analüüsitud töövõtu- ja käsunduslepingute puhul kattub kommunikatiivset eesmärki väljendav astmeline struktuur lepingute formaalse struktuuriga. Teabe struktureerimisel lähtutakse põhimõttest esitada tähtsam teave enne vähem tähtsat ehk lepingu objektiga seotud tingimused enne lepingu üldtingimusi. Lepingute tüüpstruktuur on järgmine: pealkiri, kuupäev/koht, lepingupooled, objekt, tähtaeg, hind, kohustused/õigused, vastutus, vääramatud jõud, lepingu muutmine ja lõpetamine, lepingupoolte esindajad ja nende kontaktandmed, lõpulause, allkirjad koos lepingupoolte andmetega.

Töövõtu- ja käsunduslepingute analüüs näitab, et lepingud on oma struktuurilt üsna tavakohastatud, mida tõendavad korduvad sisu- ja vormielemendid ja nende kindel paigutusmuster. Siiski ei ole struktuur üdini jäik: kuna seadus ei sea lepingutele otseselt ei sisu- ega vorminõudeid, võib lepingute elemente mingis ulatuses varieerida. Lepingute struktureerimisel lähtutakse ennekõike otstarbekusest.

Viidatud kirjandus

- Argus, Reili 2005. Kui sõna ei tähenda, vaid ainult teeb. – Õpetajate Leht, 25. nov, nr 42.
- Askehave, Inger 1999. Communicative purpose as genre determinant. – Hermes, 23, 13–23. http://download2.hermes.asb.dk/archive/FreeH/H23_02.pdf.
- Bhatia, Vijay Kumar 1993. Analysing Genre: Language Use in Professional Settings. New York: Longman.
- Eggins, Suzanne; Martin, James Robert 1997. Genres and registers of discourse. – T. A. van Dijk (Ed.). Discourse as Structure and Process. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. Vol. 1. London: Sage Publications, 230–256.
- Fairclough, Norman 2003. Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research. London, New York: Routledge.
- Hatim, Basil; Mason, Ian 1997. Discourse and the Translator. London, New York: Longman.
- Kasik, Reet 2007. Sissejuhatus tekstiõpetusse. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kull, Irene; Käerdi, Martin; Köve, Villu 2004. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Juura.

- Lassen, Inger 2006. Is the press release a genre? A study of form and content. – *Discourse Studies*, 8, 4, 503–530. doi:10.1177/1461445606061875
- Martin, James Robert 1984. Language, register and genre. – F. Christie (Ed.). *Children Writing: Reader*. Geelong: Deakin University Press.
- Shore, Susanna; Mäntynen, Anne 2006. Johdanto. – A. Mäntynen, S. Shore, A. Solin (Toim.). *Genre – tekstilaji*. Tietolipas, 213. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9–41.
- Swales, John 1990. *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Truija, Uido 2002. *Võlaõigusseadus ja selle rakendamine*. Käsiraamat. Tallinn: Estada K.
- Varul, Paul; Kull, Irene; Kõve, Villu; Käerdi, Martin 2006. *Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Juura.

Riina Reinsalu (Tartu Ülikool) on lõpetanud Tartu Ülikooli eesti filoloogia eriala. Põhilised tegevus- ja uurimisvaldkonnad on terminoloogia, õigus- ja halduskeel, tekstianalüüs.
riinareinsalu@gmail.com

THE CONTRACT AS A GENRE: THE GENRE'S STRUCTURE

Riina Reinsalu

University of Tartu

Within functional genre analysis theorists are interested in the purpose of the genre text in the environment of language use. Although theorists of genre do not all agree on with respect to genre and its purposes (see e. g. Martin 1984, Swales 1990, Bhatia 1993), it is possible to outline genre as an abstract category, which can be identified by analysing its communicative purpose. At the same time this purpose may not be as simplistic as it seems, because there are texts which fulfill many purposes (apart from its conventional purpose, a text can have hidden purposes as well). Purposes can also be subject to cultural differentiation.

The analysis of general structure reveals that the structure of contracts for services and authorisation agreements is standardized, but not rigid. The formal structure also conveys cognitive structure, thereby expressing the communicative purpose of the contracts. Due to the register (formal register) and the domain (legal domain), the set of communicative purposes of the contracts is limited, and no hidden strategies are used. The context-specific purpose of contracts is to shape social reality: contracts have a regulatory impact on all the spheres of life that make use of them. The textual communicative purpose is manifested in the formalisation of the relationship between the contracting parties: with the employment of instructive means of expression, the rights and obligations of the contracting parties are fixed.

Keywords: genre, genre analysis, contract, legal language, Estonian